

Лукашук О.М.
аспірант, асистент кафедри
національної безпеки, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

КОРУПЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ: НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ

Корупція виступає не лише як порушення правових норм, а як багатофакторне соціальне явище, що формує альтернативні механізми ухвалення управлінських рішень, сприяє виникненню тіньових управлінських структур, порушує принцип доброчесності у сфері публічної служби. Корупція викликає неефективне використання бюджетних ресурсів, дискримінацію у доступі до публічних послуг та посилює соціальну нерівність у суспільстві. У цьому контексті особливого значення набуває розгляд корупції саме як об'єкта державної кримінально-правової політики. Адже дана політика покликана забезпечити не лише юридичну відповідальність за відповідні злочини, а й формування стратегії превенції, яка базується на законодавчих, інституційних, управлінських та морально-етичних засадах.

Корупція супроводжує людство від часу виникнення державності. Її перші прояви пов'язані з релігійними обрядами, а вже в Законах Хамурапі та працях Аристотеля вона визнавалась загрозою суспільній стабільності [1, с. 5].

Еволюція цього явища ускладнила його розуміння, що призвело до формування численних визначень — від правових до морально-етичних. Сучасна наука виокремлює кілька підходів до визначення корупції:

Підходи вітчизняних науковців. О.І. Пархоменко-Куцевіл [4], Побережний В.В. [6], Пиголенко І.В. [5], Мельник М.І. [3] та ін. переважно акцентують на її соціальній небезпеці та негативних наслідках для держави і суспільства. Українські дослідники особливо наголошують на тому, що корупція несе загрозу публічному управлінню та підриває суспільні інтереси.

Підходи зарубіжних науковців. Р. Robbins [12], В. Akinyemi [9], V.David and O. Nett [11] та ін. розглядають корупцію як багатогранне явище, не лише державної, а й міжособистісної взаємодії та як частину більш широких соціальних практик, а не тільки як індивідуального злочину.

Підходи міжнародних організацій. Transparency International [13], Світовий банк [14] та ООН [15] пропонують універсальне визначення, корупція — це зловживання довіреною владою для приватної вигоди.

Підходи у законодавчому полі. Міжнародні акти та національне законодавство розглядають корупцію як: хабарництво й інші порушення обов'язків (Міждисциплінарна робоча група Ради Європи [10], Дев'ятий конгрес ООН [15], Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією [2] та Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією [8]) та зловживання службовими повноваженнями з метою одержання неправомірної вигоди (Закон України «Про запобігання корупції» [7]).

Підходи у словниках та енциклопедіях. Юридична енциклопедія України, Енциклопедія державного управління та Економічний словник акцентують на етичному та моральному вимірі: підкуп, продажність, неетичне використання повноважень.

Розглянувши всі варіанти підходів до визначення корупції, враховуючи всі характерні ознаки та особливості пропонуємо наступне визначення корупції як об'єкта кримінально-правової політики. Корупція - це складне

соціально-правове явище, яке виступає об'єктом кримінально-правової політики держави у вигляді сукупності умисних діянь чи бездіяльності осіб, наділених владними або управлінськими повноваженнями, що полягає у свідомому використанні службового становища всупереч публічним інтересам із метою отримання особистої незаконної вигоди, що призводить до підриву легітимності інститутів влади, деформації правопорядку та девальвації принципів верховенства права.

Таким чином, запропоноване визначення охоплює суб'єкт (посадова особа), об'єктивну сторону (діяння/бездіяльність з використанням статусу всупереч обов'язку), суб'єктивну сторону (умисел і корисливий мотив) та наслідки (школа публічним інтересам та правопорядку). Така структура поняття відображає комплексний зміст корупції та підкреслює, чому вона є об'єктом саме кримінально-правової політики: через її тяжкі наслідки для суспільства і необхідність державного примусу для протидії.

Список використаних джерел:

1. Камлик М. І., Невмержицький Є. В. Корупція в Україні. К. : Товариство «Знання», КОО, 1998. 187 с.
2. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : Конвенція Ради Європи від 27.01.1999 № ETS173 : станом на 18 жовт. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
3. Мельник М. І. Корупція: проблема визначення сутності і поняття. Вісник Академії правових наук України. 2010. № 3 (10). С. 76–83.
4. Пархоменко-Куцевіл О. Теоретико-методологічні підходи до класифікації корупційних відносин в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 9. С. 138–142.
5. Пиголенко І. В. Хабарництво як соціальний феномен сучасного суспільства. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць. 2009. № 4. С. 113–121. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/6212/1/09-4-20.pdf>
6. Побережний В. В. До питання про сучасну державну політику у сфері запобігання корупції. Університетські наукові записки. 2010. № 4. С. 271–275. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2010_4_47
7. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII : станом на 4 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
8. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією : Конвенція Ради Європи від 04.11.1999 : станом на 16 берез. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text
9. Akinyemi B. Corruption: A Battle Nigerian Must Win. This Day. 2004. August 22. P. 22.
10. Council of Europe, Multidisciplinary Group on Corruption (GMC). Programme of Action against Corruption. Strasbourg : Council of Europe, 1998. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco>
11. David V., Nett A. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha : C.H. Beck, 2007. Právo a společnost. 27 с. ISBN 978-80-7179-562-9.
12. Robbins P. The Rotten Institution: Corruption in Natural Resource Management. Political Geography. 2000. Vol. 19. Issue 4. pp. 423–443.
13. Transparency International. Що є Корупція? URL: <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption>
14. World Bank. Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank. 1997. URL: <https://documents.worldbank.org/pt/publication/documents->

reports/documentdetail/799831538245192753/helping-countries-combat-corruption-the-role-of-the-world-bank

A/CONF.169/16/Rev.1. Доповідь Дев'ятого конгресу ООН із запобігання злочинності й поводженню з правопорушниками (Каїр, 29 квіт. – 8 трав. 1995 р.).